

D O K U M E N T U M - D O C U M E N T E

ACTA 1999

A túldalon: Napos, holdas, kígyós, csillagos csempe – Csíkszentmihály – Cibrefalva
M: 18,5 x 14 cm, 17. sz. (?), SZÓCS Vince gyűjteménye, most ismeretlen helyen.
(A felvételt SZÓCS János bocsátotta rendelkezésünkre.)

Documente pașoptiste românești în Viena

(Despre publicare)

Documentele publicate sunt tipărituri mici românești cu alfabetul vechi, care au fost prezentate în anuarul ACTA – 1998 și care nu figurează în volumele „Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848–49” (vol. I, S. DRAGOMIR, Sibiu, 1944), respectiv „Documente privind revoluția de la 1848 în Țările Române, C, Transilvania” (I–V, 1977–1992), cu excepția nr. 2 (vol. IV, p. 316–349). Exemplarele, pe baza cărora s-a lucrat, s-au păstrat în Biblioteca Națională a Austriei (Österreichische Nationalbibliothek). Au fost puse în evidență și descrise de Rozália RÁKÓCZY, transcrierea fiind efectuată de Ana LENART. În completarea acestor documente, prezentate în cataloagele din anuarul ACTA, introducem și un text, care nu necesită transcriere, fiind tipărit cu caractere latinești, și putând fi reproduș în formă facsimile – este vorba de prima proclamație a generalului BEM, de la Oradea. Notele se referă numai la probleme de transcriere și la cele câteva precizări făcute în limba maghiară.

1.

21 mai 1848

Österr. Nationalbibliothek Fl. Ung.

Viena

Folio, 32 x 24,5 cm.

SZER. Bd. 1. S. 104

2 ex.: UNG. 1848/3/17; UNG. 1848/3/19

În științare către Români de lege răsăriteană ne unită!

Trimiși Românilor din Comitatele (varmeghiile) Arad, Bichiș, Bihar, Temeș, Torontal, și Carașu, cu Peștani din preună conviind, adecă strângândușă la orașul Peșta în 3/15. Maiu anulu curgătoriu 1848. – câteva zile sau sfătuituse, ce este și ce ar fi de a face pentru bunul poporului, și Niamului Romănesc? deci să învoiră ca întrebile Naționale să deie o petiție, adecă rugare la Sfetnici înălțatului Împărat al Ungariei Ferdinand V. adecă la Ministeriumul Patriei, – carea petiție așternându numiți ai Românilor trimiși – marele Ministerium bine voi cu ce mai mare bucurie a înțelege cugetul, și credința bună a Românilor către înălțatul Împărat Ferdinand al V-lea. – și dragostia către Patrie, și zisă: cumcă de dulce datorință aș cunoaște a păzi de bunul poporului, și Niamului Romănesc, – mulțămind în numele Împăratului, și în numele Patriei credința ce bună a Românilor.

Petiția, adecă rugarea ce trimiși Românilor o subșternură la marele Ministerium, – în chieltuiala celor ce sau strâns, și sau sfătuit, să va tipări în limba Unguriască și în limba Româniască, – și prin toată Patria să va înpreștia la poporu, – iară:

Fiind că lucrul cel mai de chepetenie iaste, ca tot poporul Romănesc să vază, să cunoască, și singur să se în vingă despre acea, cumcă aleși Românilor, ca drept credincioși în lege, iubitori de Patrie, nu au alt cuget decât soarta poporului Romănesc pe calea legi să o ajutare, și starea creșterii de subt jugul strein să o smulgă: deci astăzi neam învoit, ca în luna viitoare adecă: iunie 13. după călindariul vechiu, – iar după călindariul nou iune 25. – săne adunăm în orașul Timișoara, și săne sfātuim cu toți la olaltă pentru bunul de obște mărturisind credință către înălțatul Împărat, și legile Patriei – aciasta adunare poporală fiind cu știrea înaltului Ministerium, – cunoscut vă facem fraților Români, ca să știți și ca să vă învoiti prin aleși comunităților parte a lua, – adecă: toată comunitatea trimită un mădulariu din sânul său, – și de cumva nu ar putea însuș atrimite – atunci binevoiască Satul, sau orașul cu pecetea Satului, și a Sfintei Biserici pre cel mai de aproape din prejur care va să miargă, al înputernici în numele său, – de sine înțelegândușă, că toți ceia ce vor veni la locul numit, numai așa vor avea parte, deacă vor fi trimiși, – pentru aciasta dară voim, și vă rugăm, ca dela trimișitori cu pecete întărită scrisoare să aveți.

Dat în adunarea Românilor la Peșta Maiu 9/21. 1848.

DRAGOȘ Ivan mp.¹

Actuariu

[semnătura: (în UNG. 1848/3/19 cu: adecă)
DRAGOȘ Ioann]
Manuil GOJDU mp.²
Prezidentul Adunării
[semnătura: (în UNG. 1848/3/19 cu: adecă)
Manuil GOJDU]

2.

21 mai 1848
Österr. Nationalbibliothek Fl. Ung
Viena

Folio, 2 p., 43,5 x 25,5 cm.
SZER. Bd. 1. S. 104
UNG. 1848/3/18a-b

Domnilor ministrii!

Nația română și după mărturisirea istoriei e una dintră cele mai vechi nații în Ungaria. Dela început după făcuta legătură dând mâna cu ungurii au apărat Patria, și pentru bunul aceia lucrând cu nemiscată stă-tornicie nu numai sângele și averia șau jertfit ba încă în protiva musulmanilor, și altor barbari din preună cu neamul unguresc au fost Zid apărătoriu patriei acestia, și prin aciasta a totă Europa care urmă după lumina țivilizăției.

Nația aciasta asuprită de valurile veacurilor multe au răbdat fiind amurțită de patimile strămbătății și a nerecunoștinței.

Zioa de pofte a neamurilor întememeată pre vecinica dreptate sa ivit! și anulul 1848 urmând înbol-dirii jeniului patriei acestia, în binecuvântarea libertăți pe toți cetățeni patriei fără osăbire de religie asemenea împărțășindui: de simțul acesta libertăți să bucură și Nația Română; și timpul acesta după lipsiri de mult veacuri cu pept înflăcărât sălutându:

Noi în numele Nației Romane din Ungaria cu trimiși aceia dechiarăm: coronatului împărat din Ungaria și până aci neprecurmat arătată credință, în suflețiiilor luptători pentru dreptate mulțămire, cătră frați nostri Unguri dragoste, iară cătră întâiul ne atărnatoriu ministerium unguresc simpatie, și încrezământ mărturisind: cumcă ne ținem de ce mai sfântă datorie cu patriotică jertfire a ne lupta pentru mărirea coroanei ungurești, și pentru întregimea împărțăției.

Deci dară când principile aceste le așternem, și hotărât după chemarea noastră în numele Nației cu cuvinte ferbinți înaintea Ministeriului petrecut de dragostea Nației, tot deodată sântem datori a mărturisi, cumcă umblarea noastră nuse întemeiază pe acea ticăloșie omenească, carea în oările mării mei însătoșată

fiind de cercarea grației însuși de sine să supune, ci potrivit cu origina noastră romană, în timpul lipsei arătăm unguirilor cumcă noi suntem adevărați preteni.

Atăta e ce în numele Nației, după lipsă și în faptă arătând, cu cuvinte descoperim; și acuma:

Ce să atinge de soarta noastră, ne apropiem cu cumpătatele noastre dorințe cătră ministeriul național.

Avem și noi dureri urmate din răutățile timpurilor; avem și legiuite pofte acărora lecuire și împlinire potrivit timpurilor a o lua în sobotiniță cu atăta mai puțin o putem trece cu vederea: cu cât mai tare suntem încredințați despre aceia; cumcă prin țântita lucrare și astfelu de încercare săva nimici; carea fiind povățuită de o mână nevăzută a stării ce au urmat din răutățile timpurilor, ar putea fi și spre primeșdia țării noastre.

Durerile care le pomenirăm să ating de soarta intereselor noastre naționale, și să nasc de acolo: că slavismul încă înainte de câteva sute de anni lipsindune de literile noastre cele bisiricești și scolasticești slovele lui Chiril, au voit Nația noastră ao despărți de cătră Europa civilizată, pentru aceia, ca așa prin o sală morală să o poată trage în cursa slavismului, și fiind că originalul caracter a nației noastre nu sau putut strămuta, au întrebuițat și starea noastră cea izolată, fără de a fi fost noi întrebați; acel soiul al slavilor care, în annu 1690. au venit împământu unguresc, au tras și pe Nația Românească, cea de o lege cu sine supt aripile așa numitului: Declaratorium Illiricum³. Dela care timp hierarhia (preoțimea) sârbească au monopolizat toate trebile bisiricești și scolastice, cu ce mai mare stricare a nației noastre. Libertatea, Egalitatea și Frățietatea nu suferă ca într-o patrie, să domniască un popor asupra altuia, și fiind că firea, caracteru și deosăbirea în limbă, cu un cuvânt datorința politică a nației românești pofteste ca să se nimiciască amestecarea la olaltă, la carea țintește panslavismu, pentru aceia:

Din datorința care avem cătră bunul nației nostre românești mărturisim, că avem nestrămutată voință a ne despărți de cătră sârbi în toate trebile bisiricești și scolastice; și după ce din înprejurările mai de curund ivite apriat să vede cumcă sârbi prin lucrarea sa voiesc a supra întregimea crăimei ungurești; și după ce și mitropolitul sârbesc carii să află supt constituția ungurescă, sau făcut părtaş lucrării acestia, noi pre dănsul ca pre unul, care sau îndepărtat dela calea legii nul putem cunoaște mai mult de cap bisiricesc a concetățenilor și a neamului nostru. Așa dară poftim:

1-a. Ocărmuire bisiricescă cu totul neatărnată dela Mitropolitu Carlovețului, carea și până atuncea, până ce legiuitul nostru sinod înprivința aciasta va hotări, să ocărmuiască provisorie supt nume de vicari

mitropolit, luând lângă sine doi bărbați adevărați români, unul din ciata preoțiască, iară altu dintră mireni.

2-a. Să să trimită supt președința unui comisariu ministerial o comisie aleasă din români, și sârbi – la număr de o potrivă; carea cercând starea fundațiilor bisiricești și scolastice, precum și starea și diplomele mănăstirilor, iară mai vârtoc că cine au fost fundatori acelora, să poată sfârși mijlocirea despărțirii și casa poată căpăta fiește care parte, partea sa.

3-a. Să avem sinod de chilin și ocărnuire bisericiască și scolastică neatărnată, a căria mădulari să fie aleși numai dintră fii nației noastre.

După credința ce o avem cătră frați noștri unguri, și cu care credință precum tare credem, și din partea lor vom fi întimpinați, poftele noastre cele politice în următoarele puncturi le cuprindem:

a) Concetățeni Români limba ungurească o cunosc de diplomatică, însă și ei așteaptă aceia, ca întrebuintarea limbei sale naționale neîmpedecată să se lesă în bisereci, la învățarea fiilor săi, și pretutindenea în toate trebile nației noastre cele din lăuntru.

b) Să să arădice lângă ministru cultului o secție (clasă) deosebită, carea să ocărnuiască trebile Românilor cele bisericești și scolastic, și în carea să să așeze numai rumâni adevărați de legea răsăritului; în carii poporu are încrezământ.

c) Să să întoarcă mai mare băgare de samă de aci înainte asupra fiilor nației românești, cari până acuma nu fără durere să priveau a fi trecuți cu vederea.

d) La reghimentele militărești, mai cu siamă să se așeză (aplicheză) ofițiri de români.

Care pofted drepte și eșite din suflet adevărat, grăbind ale așterne înaltului ministerium, care e încunjiurat de credință și dragoste, noi în numele nostru și în numele nației carea pre noi aici neam trimis, cu cucernicie pofțind și dorind fericirea Patriei noastre, din toată inima și din tot sufletul strigăm. Să trăiască țara, să trăiască craiul, să trăiască libertatea, egalitatea și frățietatea.

Datusau în Pesta din Ședința Românilor adunați de prin Comitaturile ce mai jos să vor însemna⁴ în 21. Mai 1848.

GOZSDU Mano mk.⁵ elnök⁶. – CZAPOŠ György mk. helyetes esperes⁷. – BOCZKO Pál mk. kisjenői lelkész⁸. ARKOSI János mk., PETRILLA Pál mk. Arad megyei képviselő⁹. – DRÁGOS János mk., FONNAY György mk., ZSIGA Miklós mk. Bihar megyei képviselők. – NYIKORA David mk., SZUCSU

Moyses mk., SZABÓ János mk. Békés megyei képviselők. – MISICS János mk., CSERMENA Péter mk., MUNTYAN György mk., BRÁNKOVÁN Balázs mk., POPOVITS Simon mk., RÁCZ Athanasz mk., PETROVITS János mk., ILICS István mk., JORGOVÁN Miklós mk., CZÁRÁN Miklós mk., BOGDÁN Vincze mk., BOGDÁN László mk., JANKULESZKU Julián mk. Temes és Torontal megyei képviselők. – SZTUPA György mk., SZERB Tivadar mk., AURÁN János mk., PAP Zsigmond mk., PUTITS János mk., FARKITS Péter mk., SAGUNA Fréta mk. pesti képviselő¹⁰. – FOGARASY Balázs mk., RADULOVITS Gergely mk., FOGARASY György mk., VUJA Ignác mk., varasdiai esperes¹¹, BOZSINKA Auxentius mk., FOGARASY Todor mk., VÉLJA Mihály mk. Theologiai tanító¹², MÁRKU János mk. lugosi esperes¹³, PASKUL Miksa mk. krassói képviselő¹⁴.

3.

19 septembrie 1848

Österr. Nationalbibliothek Fl. Ung
Viena

Folio, 42,5 x 28 cm.

UNG. 1848/7/15

Cinstită Preoție și Iubișilor Români!

Să știți că prea iubitul Împărtul nostru este bolnavu. Nemți, Slovaci și Sârbi, voinde ași întoarce spre folosul său bolnăvie împăratului, pizma, în sînul său de mult păstrată, asupra românilor, și frașilor noștrii unguri, și au vârsato în cele mai blăstămate fapte, adecă: au început bătae, asupra țarei și vârsare de sânge în protiva ungarilor, și a românilor, ca să ne răpească țara, pământurile, avușiile, moșiile, și așa făcândune pre toți mișei, să ne supue sub picioarele sale. – Frumoasă libertate, mare dar căpătarăm noi dela Domni Țarei în dieta trecută; picară după noi lanșurile apăsărei, nisă deșchiseră toate direcătoriile, ca, și pruncul celui mai de pre urmă plugariu, să poată fi poruncitoriu la varmeghe, ocărnuitoriu în țară. și ministru lângă împăratu! – Vistierie țarei veni din Veciu în țara noastră, ca cu bani, ce 'esu din căile țarei, nu străini, ci noi, cari până acuma 'eramu mișei și vai de noi, – să ne fericim, din bani aceștia ar da dieta plată cuviincioasă popelor românești, ar crește, și ar învăța prunci noștrii cei mișei, – ar învia negoțătoria, sar face drumurile, ar înflori toată țara. –

Nemți, Slovaci, și Sârbi cu inimă turburată pizmescu fericire aciasta, românilor și frașilor noștri

unguri, – voiescu săne stângă pre toți după fața pământului, – însătoșază după sângele alor toți acelora prea buni Domni, cari nepotândușă mai mult uita la fără de legile, și nădreptățile, de care 'erau lăcuiitori țarei năcăjiți, în dieta trecută aprinseră lumină înaintea ochilor noștri, ștearsă pedepsile cele trupești, cinburdară tiranie, ne dădură tuturora nemeșie, ștearsă greutățile domnești, și dăruiră o mișcare noăă, și slobodă țarenilor.

Decumcă noi nune vom apăra cu brânbă românească, și arme învingătoare înprotiva dujmanilor acestora; decumca fraților noștri unguri acuma în ciasul primejdiei, le vom fi spre greotote, nu spre ajutoriu: atunci nu vom remânea mai mult ca români pre fața pământului, și numai visu ca să fie înaintea noastră toată libertatea, tot darul pentru care sau luptat frați noștri unguri, în acărora folosire și pre noi Români cu sine de asemenea ne au întrodus.

Deci fraților! fiinduvă deșchisă cărarea și a bunului, și a reului, cu ce mai adâncă înțelepciune alegeși cărare bunului să nuvă blasteme odinioară rămășițele, ci lacrimi de bucurie să verse pre țărânele voastre.

Noi, cari de mult dorimu, ca români să fie un neam strălucitu, vomu spune voaă fraților! care este pentru noi cărarea bunului?

Aciasta cărare – precum din cele mai sus înșirate încă poteți înțelege – înclipa de acuma, nu poa-te fi alta, decât apucare armelor, și răvna ce mai în-văpăiată: avă lupta cu dușmani țarei, prin fapta aciasta veți ajunge la culmea ce strălucită, la ce mai mare fericire, de care sânt vrednici toți aceia, cari să luptă, și aboară la pământ pre dușmani țarei.

Frați noștri unguri, cărora sântem datori ale multămi: că după o mie, și șapte sute de ani, decând gememu în jugurile străinilor, ne făcuremu cetățeni, și moșteni în țara ungurească, pre noi trămiși Românilor, cu ci'a mai curată bucurie primindune la dietă în cănul său, cu noi la olaltă așa să vârșiră: ba întăe numai cu frumosu să se chime și unguri, și români la arme, – iară dacă sar afla cineva așa de rece cătră țară, și cătră bunul de obște, cu puterea să se silească ași înplini datorința.

Rogămuvă dară fraților! nu așteptarți pe capul vostru sălă, ci ascultați porunca aciasta cu voie bună; că numai atuncia este darul primitu și înaintea lui Dumnezeu, cându porcede din izvoru curatu.

Și dacă NEPOTUL și PALATINUL¹⁵ țări în zălele trecute mersă pentru țara noastră în bătaie, zicând, că mai gata este a peri, decât a lăsa țara în mânilor vrăjmașilor: cum veți fi voi, rămășițele romanilor străini de cătră cătănie – când cătănie aciasta va fi tare ușoară: pedeapsa cu bote, și vârgele este ștearsă; cătănia numai în patru ani va

țânea; înplindusă acești patru ani veți merge acasă cu voie bună învățați, luminați, și îndrăzneți.

Iară dacă, cu mânilor în sânu vom aștepta, ca pizmași noștri săne înbingă: atunca veți cătăni căte 20. de ani, veți peri prin țări străine, și numai întristare veți pricinui; iară nu bucurie.

Dieta țarei vă trămite voaă fraților! de povățuitoriu pe Groful Alessandro HALLER, așa că purtați dară, ca în apucare armelor să întreceți pe însuși unguri; ca povățuitoriu vostru, care înaintea Dietei au doveditu sântiri bune cătră Români, săvă poată numai lăuda, iară nu huli înaintea lumei.

Dacă sfatul acesta, ce vură din inimă curată, voioși al veți primi, vom fi făloși: iară decumca veți fi îndărăptnici, vom fi rușinați, și din adâncul inimei ne vom întrista. Căutați fraților! la vremile trecute, și aruncați ochi priveghitori la viitoriu! și veți fi oameni de căpetenie. Ajutevă Dumnezeu! –

În Peșta 19. Septemb. după calendariul nou ai vostri voituri de bine:

Ioan GOZMAN m. pr.¹⁶

Iosif AȘBRUȘ m. pr.¹⁷

Deputați români din Biharea

În tipariu lui V. KOZMA

4.

24 septembrie 1848

Österr. Nationalbibliothek Fl. Ung

Viena

Folio, 37,5 x 23 cm.

UNG. 1848/7/26

Patria noastră e încungiurată de primejdii, și de vânzare; vrăjmașii slobozeniei noastre amăgesc poporul cu feliori de scornituri; samănă ură între cei ce nu sânt îndatorați cătră ocărnuirea legiuită; rebelii pre vrăjmașii craiului și patriei noastre ne încetat fi îndeamnă la noăă reutăți, ba încă îi ajută cu bani, și cu arme, ca până când popoarele acestea se vor certa întră sine, până atuncia ei să poată întroduce, și statornici starea de mai nainte; carea prin ștergerea robotei, și a dejmei au fost încetat.

Acești vrăjmași ai slobozeniei noastre acuma prin toată țara umblă întru un număr destul de mare întărâtând și ațâțând popoarele; și nu se sfiesc a zice: că toate ce fac, le fac din voința ccraului! Acestia au făcut ca sârbii, și o parte a croaților să rumpă frătasca legă-

tură, ce de șapte sute de ani au stat între unguri și înțră croați; și să se rescoale asupra unguirilor, și asupra popoarelor, care ține cu ungurii; acestia au făcut ca cei resculați să despoace pe unguri, pre pacinicul român, și pre sârguitorul tăut; și cu chinuri ne mai pomenite săi omoară; să gonească pre cei ce nu sânt de o lege cu ei; să pângărească muerile, și fetele, și să jertfască furiei sale pruncii cei nevinovați, ca așa să piară și sămânța noastră.

Vremea au sosit, ca dând mâna unii cu alții cu putere împreunată să ne apărăm legea, familia, averea, libertatea și patria noastră; căci almintrelea cu toți vom peri.

Muști frați ai noștrii sau împreunat până acuma fără de osebite de nație, și de lege spre înfrântarea acestor vrăjmași ai omenimei luminate.

Întârzierea putea naște perire, deci grăbițivă fraților a prinde arme spre apărarea libertății, care neau dato Țara, și Craiul.

Adunați fără întârziere partea apărătorilor de țară, ce pică spre satul vostru, sau prin soarte (coțcă) sau prin verbuare; însă mai odată zic fără întârziere, căci în întârziere zace perirea.

Casa la carea numai un fiu, sau numai un ginere se află, carii sânt de lipsă spre susținerea familiei, e scutită de prinderea armelor.

Apărătorii de țară, ce se vor arădica, vor fi scutiți de pedeapsa trupească; și dacă în apărarea țării se vor deosebi prin fapte frumoase, atunci, de sânt fără pământuri, la colonizarea pământurilor cămărești vor fi priviți cu cea mai mare băgare de seamă.

În ce numur, în ce chip, și în ce vreme se va întâmpla aredicarea apărătorilor de țară? despre toate acestea vă vor înștiința iurisdicțiile; ascultați de sfatul acelora, și împliniți orânduile lor; căci aciasta poștește binele nostru.

Sus dară fraților! spre apărarea craiului, țării, libertății și a familiei noastre.

Marele Prinț STĂFAN¹⁸ Palatinul va povățui oastea noastră.

Pizma și răutatea nu vor putea sta împotriva armelor noastre; căci noi avem dreptate; și unde e dreptatea, acolo e și ajutorul și pronia dumnezească.

Dat la Buda în 24-lea Septembrie 1848.

Grof BATHANI Laios m. p.¹⁹

5.

24 septembrie 1848

Österr. Nationalbibliothek Fl. Ung

Viena

Folio, 4 p., 43 x 29 cm.

UNG. 1848/7/27a-d

Fraților Români!

I.

Întru un timp scurt, foarte mari strămutări sau făcut.

Voi, carii înainte de Martie ați fost iobagi, vă îngârjovați de lanțurile robiei.

Anii sclăviei au fost grozavi, și rușinători de omenime.

Voi încă și acuma bine vă puteți aduce aminte de timpurile acelea, și doară unii dintră, voi și acuma sânt geomântul acelora, care lau purtat pre umerii săi.

Nu e de lipsă a înșira pre lung greotățile acelea, care ați fost siliți voi a le purta; nu; căci voi mai tare leați sămțit acelea, de cât eu să fiu în stare a le aduce acelea înainte.

Voi ați lucrat, și ați asudat zioa și noaptea și rodul ostănelor voastre lau mâncat alții.

Ați făcut domnului de pământ robotă, și iați dat dejmă.

Drumurile și podurile de țară numai voi leați făcut, și domnii au umblat în căruță pre ele, iară voi pre la poduri plăteți și vamă.

Pământul, care lați lucrat, nu au fost al vostru, și cu dreptul grăind, voi ați fost numai niște arindatori.

Florintul de cap, florintul de casă, și tot felul de porție numai voi ați plătit.

Numai voi ați dat cătane, de și nu ați avut ce apăra; căci pământul și așa era a domnului de pământ (spaiei).

Cătanele numai voi leați țanut, și îmbrăcat, voi leați dat și de mâncare.

Pre scurt: înainte de luna lui Martie numai nobilii (nemeșii) erau părtași drepturilor acelora, acăro-ra drepturi părtaș trebuie să fie tot țaranul.

Greotățile țării numai iobagii leau purtat, iară de drepturile țării numai nemeșimea sau bucurat. Aciasta au fost fărădelege, și păcat strigătoriu la ceriu!

II.

Nedreptatea aciasta au răcunoscuto mai pre urmă și boerimea țării, și la dieta trecută au împărțait drepturile sale și iobăgimei; au făcuto părtașă celor mai sfinte drepturi, care le poate da omului Dzeu și constituția.

Fraților Români! acuma sântem asemenea în drepturi cu ceilalți lăcuitori ai țării; nu sântem mai mult iobagi, ci toți cetățeni de o potrivă.

Au încetat darea de dijmă, au încetat robota cea nedreaptă și apăsătoare.

Patria în privința noastră nu e mai mult mașteahă (vitrigă), ci mumă dulce, carea pre toți de o potrivă ne hrănește și ne sprijinește.

Greutățile țării de acum înainte nu le vor purta numai plugarii; ci le vor purta toți lăcuitorii țării, și le va purta fiește care întru acea măsură, în carea să bucurp de bunătațile țării.

Porția nu numai noi o vom plăti, ci o vor plăti și grofii, baronii, și nemeșii.

Nu numai noi vom da cătane, ci de acum înainte vor cătenii și grofii, baronii, și nemeșii, sân-guri în persoana sa.

În timpurile trecute prindeau cătanele cu fune și ștreangu, și fiește cine să îngrozea de cătanie; căci ocârmuirea austriacă să lupta neomenește cu cătanele, le bătea cu băta și cu vargele; însă de acum înainte noa ocârmuire a țării noastre seva purta cu cătana omenește; căci după legea cea noa e oprit a pedepsi pe cătane cu băta, și cu vergele.

În tot chipul ni sau mai ușurat greutățile; și înmulțit drepturile.

Până acum și peste puterea noastră am lucrat neștiind pentru cine, neștiind cui? iară acum pământul care îl avem e slobod, și de sântem lucrători, numai pentru noi înșine ne ostănim.

Robota nu împedecă mai mult lucrarea noastră, nici dejma numai împutinează bucatele noastre. Pre bucata de pământ, ce o biruim, sântem domni, și stăpâni, putem face cu ea ce vom.

În locul nașterii noastre noi singuri ne alegem birăul, jurații, și pre toți aceia, a cărora datorință este a privighia asupra bunului comunității, și a țanea buna orânduială.

Pre la comitate și noi avem încurgere în alegerea diregătorilor acelora, a cărora chiemare este a susține pacia și liniștea de obște, a privighia asupra averii; și a judeca asupra faptelor noastre. De nu sântem mulțamiți cu dânșii, la alegerea noa avem drept a ne arăta nemulțămirea cu ei prin aceea, că și vom depune, și vom aleg pre alții în locul lor.

Legile se fac la dieta țării, însă la dieta țării nu putem merge toți; căci atunci cine ar sfârși pre acasă lucrurile noastre? Așa dară avem drept a trimite la dieta în locul nostru astfel de om, despre carele sântem învinși că e omul nostru, și că va lucra pentru binele nostru. Așa dară legile pe sama noastră le fac oamenii noștri.

Și oare poate fi mai frumos, și mai mare drept, de cât când legile să fac după dorița, și după binele nostru?

Până acum alții au făcut legi pentru noi, acum și noi luăm parte la facerea acelora.

Mare dobândă fraților! Mare deosebire întră timpul trecut și întră timpul de față.

Să întâmplă și acum pre la alegeri ici colea câte o nedreptate; însă nu trebuie zăuitat aceea, că noi sântem încă o nație tânără, sântem ca prncu când învață a umbla, mult poticnește până i se întăresc picioarele. Pricina nedreptăților (abuzurilor) acestora nu este legia, ci unii voitori de rău, pre carii pentru relele lor fapte, legea îi va pedepsi, numai să fim răbdători, căci dobândirea libertății e vrednică, ca să răbdăm pentru dânsa până atuncea, până ce se va împuteri.

Să află voitori de rău și ațâțatori cu inimă ne curată, carii cele mai mici sminte, și nedreptăți le întrebuințează spre a întărâta deosebitele nații, una asupra altia. De unii ca acestia nu ascultați, căci de veți porni după sfatul acelora, ușor se poate întâmpla ca să picăți iarăș în robia și ticăloșia de mai nainte.

De veși simți apăsare, de veți vedea cumcă cineva voește a călca drepturile voastre cu picioarele, atuncea căutați dreptate la județele covincioase, și de nu veți afla dreptate acolo, așerneți jalba voastră ministeriumului; căci acesta e drept, voește binele vostru, și va lecu ranele voastre.

Ce poate fi mai prețios înaintea omului decăt lege sa; pentru lege în timpurile de mai de de mult sau născut cele mai crâncene războae, și au curs ca valea sângele cetățenilor pentru apărarea ei.

Acelea au fost timpuri grozave; însă mulțami-tă lui Dzeu! că au trecut, și au ajuns timpul acela, când fiește care se poate ruga lui Dzeu după cum îl învață mintea și cunoștința sufletului său.

Au trecut pentru tot deauna certe religioase, căci oamenii timpului nostru au văzut cumcă minții și inimii nu se pot pune hotare. Legea noastră e sfântă, și aceea e asigurată prin o lege mai noa.

Legea noastră au cuprins locul acela, de carele era vrednică, și sau slobozit din lanțurile acelea, în care o au fost bătut puterea cetățenească.

În privința aciasta nu avem ce ne plângemai mult. Legea țării nea îndestulat.

Preoții și învățătorii noștri după înțalesul legii îi va plăti țara.

În sfârșit naționalitatea e coroana tuturor drepturilor.

Naționalitatea o fac limba, portu, și obiceiurile (dalinile poporului).

Limba noastră română va domni în bisericile, scoalele și cășile noastre; aciasta nimenea nu o poate să o răpească dela noi, dară nici că voește cineva a ni o răpi.

Portul și obiceiurile noastre leam păstrat de mii de ani, și precum neam păstrat până acuma, așa vom păstra cu ajutorul lui Dzeu și de aci înnainte.

Fraților Români! grațiți și spuneți ce vă mai trebuie? noi sântem învinși cumcă alta nu ne trebuie, decât ca trăind în pace să ne putem împuternici.

Acela care nu voește pacea pre timpul acesta, e vrăjmaș țării, vrăjmaș (inimic) nației sale, și e primejdutiorul drepturilor câștigate.

III.

Din toate acestea ați văzut că câte drepturi am dobândit de odată, și toate drepturile acestea leam dobândit prin mijlocirea nației ungurești.

De trece sute de ani sau luptat ungerii după drepturile acestea, și după ce leau câștigat, leau împărțit cu toți lăcuiorii țării de opotrivă. Ei nu au făcut deosebire întru aceea, că cesta e Ungur, cela e român, al treilea e sârb – ei de și numai singuri sau luptat; totuș tuturorora leau împărțit drepturile câștigale.

Și cum au mulțumit o parte a lăcuiitorilor aceea, cumcă atâta au dobândit?

Ascultați numai Fraților Români! și vă însemneți bine:

După ce sau sfârșit dieta din anul trecut, și după ce glasul libertății sau străbătut în toate unghiurile și coturile țării, nu să afla om, carele să nu fi binecuvântat pre deputații aceia, carii au făcut așa de sfinte, și de folositoare legi.

Însă cu cât au fost mai mare dobânda și bucuria concetățenilor, cu atâta mai tare sau silit Viena a ne învenina dulciata și bucuria libertății.

Iau picat cu durere Vienei, că de aci înnainte nu va mai putea domni preste noi nuva mai putea mânca banii nostrii, nu va mai putea trage averea noastră întră scurmoșii săi păreți; și că nu ne va mai tiraniza ca pre niște robi.

Au trecut o mie de ani de când stă țara ungerască; în tot anul sau săpat mulțime de aur și de argint din adâncul pământului: și de atâta vreme câtă sălă de blaga ar trebui să aibă țara noastră?! Și totuș nu are, și pentru ce nu are? nu are pentru că toată blaga au încițito Viena, pre noi de toate neau despoiat, și neau adus la straiță de cerșitoriu – Și fiindcă acuma i sau închis calea de a ne mai jefui aciasta îi cade foarte cu greu foarte cu durere.

Au întrebuintat dară toate modurile, ca să facă ceartă întră lăcuiorii țării camărla [Camarila să numesc oamenii curții cei vicleni, carii binele ce îl voește craiul, la spatele lui îl strică, întocmai ca sluga necredincios, carele înșală pre stăpânul său.²⁰] din Viena; nu

sau îngrozit a să întinde și la cele mai înjosite mijloace, numai ca săș poată arădica iarăș domnirea sa.

Așa mai nainte de toate au întărâtat pre croați asupra Ungurilor, lui Ielașici, banului croației, au trimis bani, puște, și prav; și toate acestea leau trimis pre de ascuns, că bunul nostru stăpânitoriu de toate acestea să nu știe nimica, căci craiul nostru Ferdinand nu voește: ca să fie certe întră popoarele sale; ba încă când au auzit cumcă Ielașici ațâță pre croați asupra ungerilor, lau pus jos și din diregătorie. Însă pre lângă toate acestea voitorii de rău, prin ascuns nu au încetat a sămăna ură și certe printră popoară; și așa sau arădicat certele întră croați, sârbi și Unguri, care certe strică pace întră oameni și primejduesc drepturile câștigate.

Voi iubiților frați! ați auzit, ba poate că unii dintră voi au și văzut grozăviile, care sau născut din răscularea sârbilor. Oamenii din părțile de jos toți sânt îngroziți, nimenea nu știe că oare mai sculasăvă viu pre zioa de mâne?! Sârbii aprind satele și pre lăcuiorii îi aduc la straiță de cerșitoriu, cu un cuvânt; țara e în foarte mare primejdie, în așa primejdie nu au fost de mult.

IV.

În astfeliu de înprejurări grele ne putem teme: că dacă vor învinge vrăjmașii nostrii, atuncea iarăș vom veni la robia de mai nainte. Drep aceea, ca să nu ni se întâmple una ca aciasta, trebuie să luăm sama la următoarele:

La puterea rusască, la răscularea sârbilor, și la reacție.

Să le cercăm acestea pre rând, și mai nainte de toate puterea rusască.

În țara românească trezândusă poporul din adâncul somn, în carele au dormit de sute de ani, șau cerut drepturile sale, bărbații aceia, carii nu pre limbă, ci în inimă poartă dragostea cătră popor, sprijinind cererea poporului, au hotărât din preună cu poporul român, ca cu toți lăcuiorii țării să fie slobozi și de opotrivă în naintea legilor!

Aciasta nu au plăcut boerime, carea era îndătinată ca șerpele a trăi numai din sângele bietului țăran; deci o parte mare dintră boeri au chiebat întru ajutoriu pre împăratul rusesc, ca prin puterea acestuia să calce drepturile poporului, și săl facă iarăș rob.

Și gândiți fraților: că împăratul rusesc au împins dela sine pre blăstâmații aceia? ba fraților! nu iau împins; ci au pornit cu oastea sa cătră țara românească, ca pentru vre o câțiva boeri să zugrume libertatea poporului întreg!

Însă nu e de mirare aciasta, căci cel ce e tiran poporului său, nu poate să fie prieten libertății unui

popor străin. Întru adevăr rusul e de o lege cu noi; însă tocmai pentru că e de o lege cu noi nu ar trebui să calce și să zugrume slobozenia poporului român.

Legea lui Hs. voește ca toți oamenii din lumea aciasta să fie fericiți, să se iubească unii pre alții, și să fie slobozi. Însă împăratul rusesc nu voește fericirea, nu voește slobozenia, nu voește arădicarea poporului, și în loc de a sămăna dragoste întră oameni, sămăna dojmănie și ură.

Așa dară noi românii nu putem să avem nici o dragoste cătră împăratul rusesc; ba fiind el vrăjmașul sângelui nostru, și vrăjmașul libertății, cu un feliu de greață ne întoarce de cătră dânsul.

Împăratul rusesc e cel mai mare tiran; supușii lui sânt robi cu carii lucră după voință; într-o mână țâne sbiciul, iară înceealaltă ștreangul, cu care acată pre supușii săi. Noi apriat mărturisim cumcă cătră un tiran ca acesta nu avem nici o dragoste; ba de am ști cumcă în noi să mai află vre o picătură de sânge, carea near trage cătră ruși, și acelea am slobozio din trupul nostru. Cum am putea să avem noi dragoste cătră împăratul rusesc, când el voește a apăsa pre frații noștrii din țară; ce de sar întâmpla, mai pre urmă și pre noi near face robi!

Și vedeți fraților! rusul e foarte puternic, fiind soiul acesta foarte lăfit; mai aproape de ruși în privința limbei stau sârbii, având și numai o lege.

Și de vom privi la timpurile trecute ușor putem vedea cu ce dragoste sau purtat sârbii cătră noi.

Sârbii au venit în țara ungurească pre la anul 1690 supt patriarha Arsenie Cernovici; și de 158 de ani, de când sânt aicia au răpit la sine toată puterea bisericiască; și pre noi românii din toate neau închis afară!

Sârbii au umplut toate dirigătoriile cele mai mari bisericești, și pre noi pre români neau tras supt puterea sa.

Aciasta foarte bine știți voi fraților de prin Arad, Bihor, Becheș, Cenad, Timișoara și Căraș! bine cunoașteți nedreptățile acelea, care ni leau făcut noaă hierarhia (preoțimea) sârbească.

Întru un timp la atâta ajunseră lucrul, cât era să ne răpească și limba; și băgând limba sârbească în bise-ricile și scoalele noastre, voia să ne sârbească.

Pricina necreșterii și necultivării noastre e hierarhia sârbească; aciasta sau silit a ne ținea în orbic ca să poată domni preste noi.

De am fi fost noi despărțiți de cătră sârbi, acuma nația noastră nu ar fi în acea necultivată stare în care să află pre timpul acesta.

Nu este om carele să poată tăgădui adevărul acestora; acestea sânt adevăruri curate, curate ca soarele.

Este dară cu putință ca niu românii să ținem cu sârbii în protiva ungarilor?

Nici de cum! ba toată puterea trebuie să o adunăm și să apărăm țara din preună cu frații noștrii unguri în protiva sârbilor.

Toți știți acea cumcă sârbii în Bănat s-au răscolat asupra ungarilor, zicând cumcă ei ceru drepturi.

Doamne sfântule! dar oare ce feliu de drepturi voesc ei? doar aceea, ca ei să fie domni, iară celalalte popoare să fie supușii lor? dară oare ungurii cu cât au mai mari drepturi de cât ei. Aciasta fraților e numai crimpită; ei vreu a se spăla pre sine; diavolul însă înaintea lumii tot diavol rămâne.

Ungurii nu voesc a răni ceva dela dânsii, pre ei îi cunosc de frați; de limba lor nu se încaeră nimenea, legea lor e sloboadă, ce dară pofteșc mai mult? numai răutatea și blăstămăția iau ațâțat pre ei asupra ungarilor; și cumcă pre ei nu îi povățuește vre o voință curată, se vede și de acolo, că ei fără de osebite jefuesc, ucid, și aprind; iată în bănat mai multe sate românești sau făcut jertfa sârbilor! au pângărit muerile și fetele de român, pruncii iau aruncat în foc, și multe alte grozăvii au făcut; și totuș ei îndrăznesc a zice cătră români, ca să țină cu ei! Aciasta fraților ar fi atâta, cât a pași cu dracu în ortăcie. Aciasta noi românii nu putem să facem, căci voim a rămanea credincioși cătră împăratul, și cătră țara noastră. De aci ușor putem vedea cumcă libertatea în gura sârbilor e numai amăgire, și că țintirea lor nu poate fi alta, de cât să se rumpă de cătră coroana ungurească, și se facă o stăpânire mare slavană, ce de vor putea face, noi românii sântem perțiți, noi atuncia nu am putea fi mai mult români, nu ci ar trebui să ne sârbum!

Așa dară binele nostru poftește, ca noi din toată puterea să ne împotrivim sârbilor; binele nostru poftește, ca săne însoțim cu ungurii în protiva lor; căci de se vor împuternici sârbii, atuncia pre noi într-o toată întâmplarea ne va înghiți slavizmul; însă de ungurii nici când nu avem să ne temem, căci precum noi sântem singuri, așa și ei nu au nici o rudenie cu alte popoare; și noi și ungurii sântem orfani; noi lolaltă trebuie să ținem, și să ne luptăm, căci numai așa vom fi tari și ferțiți.

Să aruncăm o privire și asupra croaților. Oh acesti oameni nenorocoși sânt ațâțati mai cu seamă prin partida reacționare. Și ce zic ei? că să bat pentru naționalitate, și neatârarea patriei sale! lucru minunat! sau doară ungurii au voit să răpească naționalitatea lor? Ferească Dzeu! ba încă leau dat slobozenia a se ocârmi pre sine în limba lor. Și ce vor să zică cu neatârarea țării lor? Acea cumcă ei nu voesc să fie oameni slobozi supt constituția țării ungurești; ci voesc să giama supt jugul Austriei; ei dară nu să bat pentru neatâr-

nare; ci după robie; voesc a ajuta pre austria, ca așa noi mai ușor să ne pierdem neatârarea! Ei nimica nu voesc a dobândi, ci numai aceea voesc ca noi să pierdem. Lucru minunat, și ne mai auzit! Acesta încă nu are păreche în istorie, ca un popor din bună voia sa se lapede de slobozenie, și să se arunce în brațul robiei; și tocmai aciasta să întâmplă la croați. Însă noi gândim cumcă aci poporul e amăgit, și numai povățuitorii lui sânt de vină, carii pentru interesuri străine sânt gata a jertfi binele poporului său! Căci poate altul, de cât cel neburn să poftască: ca din om slobod să se fac rob?

Cu un cuvânt: toate faptele croaților sânt îndreptate spre aceea, ca să se reașeze starea de mai nain-te; însă întroducerea stării de mai nainte a atăta, cât a ajunge iarăș acolo, ca domnul de pământ să belească pre iobagi, precum lau belit până acuma; ca domnul de pământ să fie toate, iară bietul plugariu nimica. Cui îi place asemenea stare, acela ortăcească cu croații și cu sârbii, și să fie ucigătoriu libertății; însă carele nu pofteste o asemenea stare, acela nu poate face alta decât a să însoți cu ungurii împotriva croaților și a sârbilor.

În sfârșit să cercăm și reacția. [Reacția să numește tendința aceea, după care mulți să silesc a introduce robia de mai nainte, robota, dejma, cătănia deapaurarea, și altele ca acestea. Capul acestora sânt sârbii, și croații; iară mai ales Ielastici.²¹] Supt aciasta să înțeleg oamenii ocăruierei căzute, carii casăși câștîge iarăș puterea, nu să sfiesc a întrebuinta ori cât de înjosite mijloace. Înaintea oamenilor acestora nemica nu e sfânt; ei sânt gata a face prin vicleâgurile sale cele mai crâncene vârsări de sânge; numai ca să se poată înălța la treapta ocăruierei. Acestia zioa și noaptea sapă groapă libertății popoarelor; și de sar împlini pofta lor, atuncia numai tirani și robi ar fi pe fața pământului. Acuma numai îndrăznesc a lucra la lumină, ci sau tras în întunec, și acolo gătesc lațuri propășirei omenești. De la oamenii acestia sau născut toată tulburarea ce domnește în țară. Acestia au ațâțat pre croați și pre sârbi ca să se scoale asupra libertății. Oameni sălbateci, și afurisiți! da ce vau făcut voaă țara ungurească? sau doară gândiți cumcă voi vă veți ajunge scopul? Ba! nici când! Căci popoarele țării ungurești bine vād, cumcă cu arădicarea voastră, fericirea lor va scădea, și tocma pentru aceea, să vor sărgui a zdrobi capul reacției ori unde seva arăta aceea.

V.

Așa dară ca nu cumva întră atâtea patimi, și lațuri să ne pierdem slobozenia, noi românii nu putem alta să facem, decât să ținem cu ungurii.

Ungurii se poartă cu noi frățește, așa dară și noi să ne purtăm cu dșnșii frățește, și săi ajutăm în primejdia lor, căci ajutându-i pre ei ne ajutăm și pre noi, altmintrelea și ei, și noi sântem periti!

Fugiți fraților români de amăgitorii aceia, carii zic: că ungurii sânt neprieteni vostri; căci aceia nu voesc alta decât a tulbura pacea întră voi, și a vă duce la starea de mai nainte, la jug, și la dobitocie! Aceia foarte bine știu cumcă de vom ținea cu ungurii, vom fi tari, și ei nu își vor putea împlini drăceștile sale planuri. Ferițivă de dâșșii ca de foc.

Fiți în pace, căci numai pacea va face: casă gustați din mireazma (dulciața) libertății; iară tulburarea păcii va naște năcaz și amar; și noi bine știm, cumcă voi vați săturat de acelea.

Mântuitorul nostru Hs. ori încărău sau dus, voarba cea din tia iau fost: „pace voaă” – ascultați și voi de dânsul și fiți în pace.

VI.

Însă aciasta nu e destul; de și vom fi noi în pace, și vom trăi frățește cu ungurii; pentru aceea totuș de vom șede numai cu mânilor puse pre piept, nici țara nu o vom mântui de primejdie; nici libertatea noastră nu o vom putea asigura!

Ce să facem dară?

La arme, Fraților! la arme! la arme! nu întârzi-ați, căci țara și libertatea noastră e în primejdie.

Voi sânteti aceia, a cărora strămoși au dărăpănat Cartago, au supus Ahaia, au domnit preste mările Italiei, Spaniei, Frânciei, și Beitaniei; voi mlădițele celii mai strălucite nații – voi veți putea suferi ca sârbii și croații să se urce (sue) asupra voastră? atuncia voi nu ați fi vrednici să vă mai numiți români, și prin aciasta ați batjocori vestea, numele și mărirea strămoșilor vostrii.

Vrăjmașii neau încungiurat din toate părțile; și întră atâtea popoară numai nația ungurească voește a să luptapentru libertate; să dăm dară mâna cu dânsa, și cu putere împreunată să răsipim pre toți vrăjmașii slobozeniei noastre.

Fraților! pre mormântul strămoșilor vostrii, pre moaștele lui Trăian vă rugăm: deșteptativă odată! căci libertatea e primejduită. Noi ca români grăim cătră voi iară ca cătră români; și tare credem, cumcă voi ne veți înțalege pre noi; căci tot acela sânge de roman bate și în vânele noastre, care bate și în vânele voastre!

În numele sfintei cruci, și a evangheliei grăim cătră voi, ca să prindeți la arme, ca sfântul Apostol Pavel, și întră o înțalere cu ungurii să ne apărăm unii pre alții; mai bine să perim cu mărire, de cât să fim robi!

Noi credem cumcă de vom ținea noi românii cu ungurii, noi vom învinge, și nu numai noi vom fi fericiți, ci și strănepoții noștrii. Însă din protivă, noi vom peri ca niște vai de noi! și strănepoții noștrii în mormânt încă ne vor blăstăma.

Nu, noi nu ne vom face vrednici de blăstăm; noi ne vom lupta, și vom învinge, și ne vom face vrednici de binecuvântare. Dzeu și sfinta Treime ne ajute! Datusau în Pesta în 24. Septetv. 1848.

Sigismund POP, Gavril MIHAIL, Teodor SERB, Iosif MANI, Ștefan IOANESCU
Dălegați români
În tipariu lui Vasul KOSMA

6.

21 martie 1849

Österr. Nationalbibliothek Fl. Ung.

Viena

Folio, 38 x 23,5 cm.

UNG. 1849/4/11

PROCHĂMĂȚIUNE CĂTRĂ LOCUITORII TRANSILVANIEI

După multe și grele lupte, totuși ajunse norocoasa și mare zi, în care cu adevărată bucurie vă pot vesti, că comunul inimic, miliția rusă și austriacă, învinsă, și în Romania prefugită, și pace în toată țeara eluptată este.

Dzeu să bine zică această zi! și eu demandu ca în Dumineca mai deapropoe următoare, iară în părțile mai îndărăptate după permirea acestor serii, în mai curând următoare Duminecă sebatoreci rugăciuni de mulțămită după ritul fiecării religii, si la altariu Ardere să se înalță, iară depre amvon, însemnătatea zilei aceștia să se vestească.

Comisia guvernantă ungară, care constituțională și adevărată libertate voeasce, care pentru iubirea păcii toate trecutele bucurosi le aută, și care cu amăgitul popul nici când s'au ostit, oftește: ca distinctele naționalități cu salutarea egalității să se unească în frățietate, ca tot cetățeanul statului la ocupațiunea chiemării sale să se întoarcă, ca patria de adâncele sale plege, sub binecuvântata pace și cetățeneasca libertate să se rădice.

Comisiunea gubernantă ungară, care numai a felici, iară nu a apăsa doreasțe, toate le va întrebuița întru ajungerea și înființarea acestor bunătați. Armata maghiară va ținea departe pe inimic dela marginele țeri, sau de s'ar afla, de în țeara îl va alunga.

Locuitorii Transilvaniei! deșteptați odată de în ameteale ce vă confundă mintea, cu care o înșelăciune fără de conștiință vă ține încurșată înfiorativă de însoțire rusă, precum toată Europa e înfiorată, și vă folosiți de constituțiile bunătați, pre care voavă comisia gubernantă ungară, cea d'între toate mai liberală, vi le întinde. Iară voi amăgiților și retăciților întoarceți-vă îndărātu în patria voastră, komisiunea gubernantă ungară vă eartă voavă! Destul sânteti pedepsiți pr'în rozătoriul verme al conștiinței, carele pre voi în mulți ani încă vă va persecuta, când vă va aduce aminte crudalitățile, ce voi preste concetățenii vostri leați adus, și când opiniunea publică vă va judica.

Maghiari, Sasi și Romani! întindeți-vă mâinile frătește, alungați dela voi toată ura națională, și fiți fericiți. Brașov, 9/21. Martie 1849.

Dela suprema comandă a armatei ungară în Transilvania
I. BEM,
Duca.

Note

1. **mp.** (manu propria) cu caractere latinești
2. v. nota anterioară
3. „Declaratorium Illiricum” cu caractere latinești
4. Partea cu semnatarii s-a tipărit cu caractere latinești
5. mk., adică „más kézzel (magh: ‘cu altă mână’)”
6. președinte
7. arhidiacon suplinitor
8. pastor din Chișinău Criș
9. delegați ai comitatului ... (Arad etc.)
10. delegat de Pesta
11. arhidiacon de Vărășdia (Varașdin, YU)
12. „învățător” de teologie
13. arhidiacon de Lugoș
14. delegați de (comitatul) Caraș
15. cu majuscule și în original
16. **m. pr.** cu caractere latinești
17. v. la nota anterioară
18. cu majuscule și în original
19. **m. p.** cu caractere latinești
20. notă cu asteris la sfârșitul paginii, am introdus-o în text din considerente de redacție
21. notă cu asteris la sfârșitul paginii, dar încă deasupra semnăturilor

(Greșelile de tipar din documentele originale s-au reproduș întocmai și în cazurile cele mai evidente. Numele de familie s-au evidențiat prin majuscule din considerente de redacție, precizând în note dacă așa figurează și în original. **Red.**)

**1848–49-es román nyelvű
dokumentumok az
Osztrák Nemzeti Könyvtárban**
(A közlésről)

A teljes szövegükkel közlésre kerülő 1848-as román dokumentumok olyan röplapok, amelyeket az ACTA – 1998-beli állagjegyzék ismertetett, és amelyek, egy kivételével, nem szerepelnek a vonatkozó román forrásgyűjteményekben („Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848–1849”, I. k., Nagyszeben, 1944; „Documente privind revoluția de la 1848 în Țările Române, C, Transilvania”, I–V. k., Bukarest, 1977–1992). A közlés alapjául szolgáló röplapokat RÁKÓCZY Rozália tárta fel és írta le, az Osztrák Nemzeti Könyvtár anyagából. Az átírás latin írásjegyekre LÉNÁRT Anna munkája. Faksimile közlésben mellékelünk egy további dokumentumot, BEM első, nagyváradi felhívásának román nyelvű változatát, amelyet eleve latin írásjegyekkel nyomtak.

**Romanian Documents from
Vienna about the Revolution
and the War for Independence
in Hungary (1848–1849)**
(About the publication)

The small printings published are documents in Romanian, from the Hungarian Revolution and War for Independence (1848–1849), which were presented in the ACTA – 1998 year-book, and which are not included in the volumes „Studii și documente privitoare la revoluția românilor din Transilvania în anii 1848–1849”, vol. I, Sibiu, 1944 and „Documente privind revoluția de la 1848 în Țările Române, C, Transilvania”, I–V, București, 1977–1982, with the exception of one. The documents had been preserved at the Austrian National Library (Österreichische Nationalbibliothek). They have been described by Rozália RÁKÓCZY, the transcription of the texts from the old Romanian alphabet being done by Anna LÉNÁRT.

Poruncsitoriul csel māj máre a Oásztej Árdelenesty de kepetenie!

Kiemát fiind ká Oasztea Árdelenyászka de kepetenie ku nehoterita putere de plin sze okermujeszk, cse din tie dătorincze a me jeszte, ká pre lakiutóri Árdeáluluj si á Vármeziilor dinprezsur deszpre vojá okermuitórilor Czeri szej inveczu.

Tócz oámeni fere nics o deszklinireai niámuluj, á lézsi, si á sztéri szint ászemene, si áu áceles drépturi szpre toáte diregetoriile, dáke sztátuluj ku csinszte si ku omeúie szluzseszk, si dáke szint hárnycs de ákseje kum sze kuvine.

Ácsie kári szint kiemáczi ká neátirnetátyá si drepturile sztátuluj sze le ápere, fere deszklinireá nástyeri szále pót ászunzse la csele māj innálte trepte á diregetoriej, dáke vítéziá si trebuincsoászele stáncze vor pute áretá.

Deszpre ácsie kári in szlusba áu perdut szenetátyá szá pene cse vor trei, Okermuitóri Czéri vor grizsi, járe dáke in kimpul betáji vor muri, ácsélorá veduce si pruneci szubt áperárea Czéri sze vor pune, si deszpre densi Sztátul va grizsi.

Mákár ke limbá unguriászka, — limbá adunere Czéri száu fekut, toáte cseléláltye nyámuri vór czinye limbele szále, si in lukrurile szále csele din leuntru pót trei pe lenge limbá unguriászka ku limbá szá.

Fiesese lézse fere deszklinire prin okermuitóri Czéri sze vá áperá.

Dáke oárecsinye doáre in áceszte dela okermuitóri Czéri interite drépturi szár vetemá, indáte sze sze intoárke lá mine, si ácselá fere zebáve dreptátye vá kepetá.

Tócz pópi a Árdeáluluj si a Vármeziilor dinprezsur ácsásztá Vesztire in Biszericsile szálein māj múlte zile sze o csetyászke.

Dat in Orade-mare 6. Decembrie 1848.

Bem m.s.

